

Bieden de mondiale instellingen de bevolking perspectief ?

Uitgaande van wat we dagelijks zien, horen en lezen, lijken de mondiale instellingen ons niet bijzonder veel perspectief te bieden. De 19 oorlogen, conflicten, mislukkingen drijven boven. Het geloof in de instellingen staat algemeen op een heel laag pitje en dat is niet zeker niet beter voor Europese of wereldorganisaties. Het in vraag stellen van mensenrechten of er minstens de kantjes vanaf lopen, wordt niet dadelijk als politiek incorrect gecatalogeerd. Een “nieuw type leiders” aarzelt niet internationale instanties en personaliteiten te ridiculiseren. Duterte, verkozen president van de Filippijnen noemt Ban-Ki-moon ‘a fool’ als deze kritische bemerkingen maakt tegenover het ‘bestraffingsbeleid’ in dat land en vraagt minachtend :”What have you done for the World?” waarmee hij de gevoelige snaar van de macht of eerder van de onmacht raakt. VN-bemiddelaar Lakhdar Brahimi kon enkel akte nemen van het akkoord tussen de VS en Rusland over het bestand in Syrië einde vorige week. Op video’s in sociale media en TV sloven officials van VN-agentschappen zich uit met analyses en alarmberichten over de vluchtelingen, het zika-virus, de 50 miljoen kinderen zoekend naar een leefbaar leven, de honger in Nigeria.

En opstekers zoals de recente aankondiging van de ratificatie van het Klimaatakkoord van Parijs door Xi Jinping en Barack Obama zijn er niet zoveel. Analyseren en sensibiliseren is belangrijk maar niet voldoende en wat doen ze echt?

Bieden de mondiale instellingen echt wel perspectief aan de bevolking, of zijn het saaie praatbarakken? Het antwoord is soms ja en soms nee. Zouden we ze dan kunnen missen? Laten we vooral bescheiden blijven, want wie heeft zicht op de hele plaat van de werking van de multilaterale organisaties? Ik heb wel wat contacten in die wereld maar beperk mijn uitgangspunt tot wat ik best ken, de Internationale Arbeidsorganisatie, the International Labour Organization en ga van daaruit ietsje breder.

De onderhandelaars van het Verdrag van Versailles in 1919 hadden geen enkele ervaring met internationale of multilaterale organisaties. Buiten het Rode Kruis met zijn specifieke missie en opdracht bestond er niets op wereldniveau. Historici en wetenschappers internationaal beleid denken bij het Verdrag van Versailles terecht aan de historische gebreken, zelfs vergissingen. Toch zullen zij met mij toegeven dat de wijze waarop de onderhandelaars richting gaven aan de ‘governance’, het sturen van maatschappij en economie bijzonder lucide was. In die mate zelfs dat ik dit in onze tijden nauwelijks mogelijk acht.

Ze schreven de cruciale zin: “Duurzame vrede is onmogelijk zonder sociale rechtvaardigheid” en richtten de Internationale Arbeidsorganisatie op.

Met die oprichting gaven de geallieerden – een laat - antwoord op de 19^e-eeuwse sociale onrust die het gevolg was van een combinatie van factoren: mislukte oogsten, de industriële revolutie en industrialisering, het lompenproletariaat en de uitbuiting van de werkende bevolking. De onderhandelaars beseften dat oorlogen en grote conflicten meestal complexe oorzaken en aanleidingen kennen maar erkenden ook dat sterke ongelijkheid, discriminatie, sociale onrechtvaardigheid en “No Future” dan meestal niet veraf zijn. Toen niet, nu niet. In een interview met Gui Goris in MO* vorige week 9 september '16 zegt Professor Rik Coolsaet, ik citeer: *“Als je analyseert waarom jongeren uit België vertrokken zijn naar Syrië, dan blijkt dat religieuze radicalisering daarin geen doorslaggevende rol speelt. Centraal is het gegeven dat ze deel uitmaakten van een No Future subcultuur. Dat vergroot de aantrekkingskracht van de superbende die IS is. Het is die cultuur van uitzichtloosheid die aangepakt moet worden, want anders zal zelfs het verdwijnen van IS ons niet beschermen tegen de opkomst daarna van alweer een nieuwe groep die het No Future gevoel aanboort.”*

Er waren in 1919 niet alleen politieke of sociale motieven. Vanuit economisch oogpunt wilden de onderhandelaars van het Verdrag een gelijkmatige sociale opbouw in hun landen om internationale concurrentie op basis van sociale dumping te vermijden. Daarom kreeg de IAO de opdracht internationale conventies te onderhandelen en te stemmen. Indien door de lidstaten geratificeerd, zijn ze juridisch afdwingbaar. De conventies, waarvan er nu 189 bestaan, zijn internationale verdragen, ze behandelen alle denkbare arbeidsrechtelijke en sociale zekerheidsthema's evenals vrijheid van vereniging, sociale dialoog en collectieve onderhandelingen. De conventies vormen een minimumsokkel.

De geallieerden meenden ook dat niet alleen regeringen maar ook de wereldwerknemers en de wereldwerkgevers mee in het bad moesten. Niet alleen om advies te geven maar om mee te beslissen. Zo ontstond een eerste eerder atypisch kind, IAO/ILO/BIT genaamd, dochter van een moeder die slechts 26 jaar later zou geboren worden, de Verenigde Naties.

Waar staan we nu, bijna 100 jaar later?

In voorbereiding van het ILO-eeuwfeest werken we aan een antwoord op de vraag “What is the Future of Work”. Interessant thema maar niet voor vandaag. Maar als ik het citaat van Rik Coolsaet met zijn pleidooi voor inclusie naast de Constitutie van de ILO leg, kan ik zonder moeite concluderen, dat de ILO nog bijzonder actueel is. Dat betekent dat we deze organisatie nog altijd nodig hebben. Maar dat betekent tegelijk dat het probleem van 100 jaar geleden niet is opgelost. Ik heb in mijn loopbaan met scha en schande moeten leren dat niets blijvend is, ook het goede niet, dat we zo weinig leren van de geschiedenis en dat de samenleving wellicht wel

maakbaar is, maar af is ze nooit, het is zelfs dikwijls herbeginnen. Dat zal dadelijk blijken uit een blik op enkele facetten van het sociale en arbeidsprobleem van de 21^e eeuw

Een ruwe schets van het sociaal en arbeidsprobleem van de 21^e eeuw (gegevens ILO)

1. Niet voldoende jobs voor iedereen

- a. 3 miljard mensen op arbeidsmarkt;
- b. Door crisis 2008:
  - * 80 miljoen jobs minder in 2019 dan in 2008;
  - * 200 miljoen meer werklozen;
- c. Groei creëert minder jobs. Sedert 1980 wereld BBP verdrievoudigd, niet het aantal jobs!
- d. In 2030: nood aan 600 miljoen jobs meer (werkloosheid + demografie);**
- e. 232 miljoen mensen emigreren om werk/inkomen te vinden;
- f. Informele economie, informeel werk (1,25 miljard) stijgend in alle regio's (soms tot 80-90%) (Europa: bouw, Uber, transport...).

2. Onvoldoende waardig werk

1,5 miljard mensen (50%) in preciaire jobs.

3. Stijgende ongelijkheid

- a. Minder extreme armoede (cfr. Millennium Goals), toch 327 miljoen werkenden voor extreem armoedeloos (1,9 \$/dag), en 967 miljoen voor een armoedeloos (3,15\$/dag);
- b. Rijkste 1% bevolking heeft 50% inkomen, komend van 44%;
- c. 50% van kinderen onder 15: armoede tot extreme armoede;
- d. Armoede stijgt in OESO-landen: 300 miljoen armen, 36% kinderen onder armoedegrens;
- e. EU: 123 miljoen mensen onder armoedegrens

4. Lonen in de wereld

Lonen +2% in 2013, zonder China +1,1%

- a. Ontwikkelde landen +0,1%;
- b. Groeiende ongelijkheid lonen OESO-landen;
- c. Griekenland, Ierland, Italië, Japan, Spanje en UK: lagere lonen dan in 2007 en groeiende ongelijkheid (zeker in Spanje en Ierland);
- d. Nochtans arbeidskost verminderde: van 75% (70 jaren) naar 65% begin crisis;
- e. Ontkoppeling lonen en productiviteit is een andere oorzaak.

6.. Sociale zekerheid en sociale bescherming:

- a. 73% wereldbevolking heeft geen sociale zekerheid;

- b. Tegemoetkomingen voor kinderen:** 0,4% wereld BBP:
- f. Vergoedingen mensen op A-leeftijd:** Werkloosheid, bevallingen, arbeidsongevallen, beroepsziekten: 0,5% van BBP in Afrika, 5,9 % in Europa; 2,3 miljoen/jaar sterven (A-ongevallen en beroepsziekten);
- g. Werkloosheid:** 12% werklozen ontvangt uitkering;
- h. Pensioenen:** 49% werknemers geen recht op pensioen;
- i. Gezondheidszorg:** 39% wereldbevolking heeft geen recht.

Als we deze situatie bekijken, hebben mondiale organisaties, o.m. de ILO dan nagelaten de strijd tegen ongelijkheid aan te gaan? Toch niet. Maar het werk werd onderbroken door WOII. In 1948 verklaarde de internationale gemeenschap in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens dat sociale zekerheid, gezondheidszorg, werkloosheidsverzekering, pensioen een mensenrecht zijn. 1948, dat is zelfs van voor mijn tijdrekening.

En in 1952 stemde de ILO C 102: een schitterende conventie over de sociale zekerheid die minimumnormen vastlegt voor medische zorgen, ziekte-uitkeringen, werkloosheid, pensioenen, arbeidsongevallen en beroepsziekten, familiale uitkeringen, moederschap, invaliditeit en uitkeringen voor nabestaanden.

Prachtig, maar wellicht te mooi. Want van de 186 lidstaten zijn er na 63 jaar maar 51 landen die de C 102 hebben geratificeerd. Dat is bijzonder weinig in vergelijking met de ratificaties van andere conventies.

Toch werd in meer dan die 51 landen gewerkt aan vormen van sociale zekerheid. Maar 'het bestuur van de wereld' is niet steeds logisch of consequent en is ook een vat van tegenstellingen en dat was en is een pijnpunt dat aandacht verdient.

Na de val van de Berlijnse muur en de opening van de Oost-Europese grenzen werd wereldwijd de ongelimiteerde vrije markt verheerlijkt en tot wereldbestuursmodel verheven in de zogenaamde Washington-consensus. Leningen en ondersteuning aan landen werden door IMF en Wereldbank afhankelijk gemaakt van privatisering en afbouw van sociale systemen, minimumlonen, gezondheidszorg, sociale zekerheid tot en met het onderwijs. Ik sla even de toenmalige complexe discussies over sociale clausules en het huidige debat over CETA en TTIP over (omwille van tijdsgebrek) maar elke sociale of ecologische of kwaliteitsregulering was toen uit den boze. De vrije markt mocht niet geremd worden. Begrijp: de ILO samen met andere VN-agentschappen met een eerder sociale functie 'spraken een verschillende taal' vergeleken met de Bretton-Woods-instellingen en de WTO. Of nog: zelfde regeringen namen en nemen soms onderscheiden, verschillende standpunten in al naargelang de meer economisch of meer sociaal gerichte bevoegdheid van ministers en naargelang het standpunt in de ILO of bijvoorbeeld in het IMF wordt ingenomen.

Met de vermarkting van de sociale zekerheid was al eerder geëxperimenteerd in Latijns-Amerika. Men sprak vooral in Amerikaanse media met veel lof over het Chileense model.

De Chileense sociale zekerheid was vroeger heel vergelijkbaar met onze Europese systemen. Midden 70-er jaren werd het systeem geprivatiseerd en gekapitaliseerd, in 1982 was het al bankroet, de staat nam de schulden over en verkocht het opnieuw zij het aan strengere voorwaarden aan buitenlandse fondsen. Begin deze eeuw kwam het systeem opnieuw in problemen en moest het terug door de overheid in handen genomen worden. Andere Latijns-Amerikaanse landen verging het van hetzelfde maar ook in Azië en Afrika kunnen we voorbeelden plukken. Niet de globalisering op zich maar het soort van sturing einde vorige en begin deze eeuw bracht een zware klap toe aan het streven naar minder ongelijkheid. De relatie tussen sociale zekerheid en (on)gelijkheid blijft vanzelfsprekend cruciaal.

Met de financiële en schulden crisis kwam een tweede klap. Nochtans in een eerste reactie, aangemoedigd door de G20 vergaderingen van London en Pittsburgh, werd van 2008 tot 2010 2,8 triljoen \$ geïnvesteerd in 48 middeninkomenslanden, meer dan 25 % in sociale bescherming. Maar dat keerde plots wanneer de financiële crisis een schulden crisis werd. 122 regeringen (82 ontwikkelingslanden en 40 rijke of groei landen) sneden in sociale bescherming.

Europa blijft niet achter. Uiteraard kunnen schulden niet zomaar doorgeschoven worden naar volgende generaties maar het eenzijdige austerity-beleid brengt in Europa 123 miljoen mensen onder armoedegrens (11x bevolking België, 24% Europese bevolking). Dat 80% van de armen werkenden zijn wordt onder meer verklaard door de hoger geciteerde loonevolutie in meerdere Europese landen.

Structurele hervormingen en flinksheid gericht op minder arbeidsreglementering en sociale zekerheid, gekoppeld aan de verplichting investeringen in te schrijven in de begroting van het jaar van beslissing, verstikken de economie in plaats van ze te stimuleren. Inmiddels zeggen diezelfde instellingen die de austerity predikten, het IMF: dat landen waar brede cao's worden afgesloten worden, het op lange termijn economisch beter doen, de WB: dat groei te weinig jobs voortbrengt en dat eerder jobs moeten gecreëerd worden om groei en de rechtvaardige verdeling ervan te stimuleren. De Commissie Juncker schuift op in dezelfde richting. De OESO pleit voor maatschappelijk nuttige investeringen. Maar de resultaten van hun research worden weinig of niet vertaald in de afviesingen die deze instellingen geven aan hun lidstaten.

De Europese Commissie gaf in juli Frankrijk en Portugal nog op hun donder omwille van het bestaan van minimumlonen. Er is inmiddels wel een beetje evolutie in het economisch denken. Mijn macro-verhaal lijkt misschien abstract maar die structurele hervormingen vertalen zich natuurlijk in een lokaal beleid van "sociale zekerheid en sociale bescherming voor hen die het

ècht nodig hebben". Meer mensen vallen door de mazen van het net, wie zijn zij, wat is hun perspectief op werk en inkomen en hoe beïnvloedt hun lot de maatschappij?

Alhoewel de BRICS nu een moeilijke periode doormaken, kwamen de goede voorbeelden van uitbouw sociale zekerheid in het laatste decennium van vorige eeuw en het eerste van deze eeuw van hen, meestal gestoeld op wat gezien wordt als het klassieke systeem van repartitie en verzekering. We kunnen er niet naast kijken dat Brazilië, Rusland en Zuid-Afrika een vrij hoge wettelijke en effectieve pensioendekking hebben. China zal ermee klaar zijn in 2020. India dekt 80% van de gepensioneerden. We zien ook initiatieven in het opvangen van kosten voor gezondheidszorg, minder voor werkloosheid.

Een verhaal ter illustratie: de strijd tegen kinderarbeid. De ILO-conventie 138 was in 1973 geschoeid op Westers model met minimum-leeftijden, maar de landen voor wie het bedoeld was, haptten niet toe. De conventie werd nauwelijks geratificeerd met als belangrijkste argument dat kinderarbeid in vele landen de enige uitweg is voor de grote massa arme families. Tot een netwerk van leraars, sociale middenveldorganisaties en vakbonden in 1998 "the Global March Against Child Labour" organiseerde. De Indische Kailash Satyarthi - sedert 2014 Nobelprijswinnaar - vond de sponsoring om met een kern van kinderen en wisselende groepen en steun van 7 miljoen mensen 80 000 km af te leggen doorheen 103 landen, onder meer ons land. Ze eindigden hun tour in Genève tijdens de Internationale Arbeidsconferentie van juni 1998. In 1999 stemde de Internationale Arbeidsconferentie een nieuwe conventie, de conventie 182. Merkwaardig, de 3 constituenten van de ILO, regeringen, werkgevers, werknemers zetten bewust een stap terug met een conventie over de strijd tegen "de ergste vormen van kinderarbeid" met drie doelstellingen, bescherming van kinderen, recht op onderwijs en strijd tegen armoede. De nieuwe conventie werd vlug en massaal geratificeerd, nu door 180 op de 187 lidstaten. Bovendien wat voordien niet lukte, de ratificatie van de strengere conventie 138 volgde, op dit moment door 169 landen geratificeerd. Het tweestappenplan heeft gewerkt.

President Lula Da Silva voerde in Brazilië de Bolsa Familia in waarbij families kinderbijslag krijgen op voorwaarde dat de kinderen niet werken, naar school gaan en gevaccineerd worden. Het programma bereikt 11,3 miljoen families en 46 miljoen personen. De armoede verminderde met 28% en de economie kreeg een boost. Eén van de mooiste voorbeelden van combinatie tussen sociale zekerheid, strijd tegen kinderarbeid en recht op onderwijs. Opvolgster Dilma Rousseff aarzelde bij de verdere uitbouw van het beleid, zo volgde bijvoorbeeld de infrastructuur voor gezondheidszorg niet. In de plaats daarvan werd gemikt op competitiviteit. De drive was er niet meer, politieke onrust volgde.

Wereldwijd komen we toch van 246 miljoen werkende kinderen in 2000 tot 168 miljoen kinderen nu. Een mooi resultaat maar het werk is niet af.

Uit mijn historische schets en enkele voorbeelden blijkt dat het sociale zekerheidsbeleid met horten en stoten werd gevoerd. Dat het internationaal beleid over sociale bescherming over een andere boeg moest gegooid worden, wordt inmiddels vrij algemeen erkend. En dan zijn er twee recente interessante doorbraken. Geïnitieerd door de G20 zeiden ook de WB, het IMF, de VN, de BRICS, de EU en de Regionale Ontwikkelingsbanken dat de ILO het voortouw moest nemen voor een nieuwe standard, voor de Social Protection Floors.

Die kwam er in 2012, in de eerste plaats om in alle landen minstens een basis sociale zekerheidsvloer te leggen om die daarna als fundament te gebruiken voor de opbouw van een volwaardig sociaal zekerheidssysteem.

Een tweede interessante doorbraak is deze van de VN 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling. De Decent Work en Social Protection Floors agenda van de ILO vormden een bijzonder interessante inbreng bij de VN Sustainable Development Agenda. Sta me daarbij toe onze ambassadeur bij de VN in New York tot voor kort en spreker deze ochtend figuurlijk in de bloemetjes te zetten. Mevrouw Frankinet was covoorzitter van de “Group of Friends of Decent Work for Sustainable Development”, zeg maar de vrienden van de ILO. Ze lukten in hun opzet: van de 17 doelstellingen van de VN agenda 2030 is er één, doelstelling 8 die letterlijk het hoofdobjectief van de ILO overneemt: Decent Work, Waardig Werk en het tweede objectief Sociale Bescherming komt voor in 5 andere doelstellingen. ILO-DG Guy Ryder vroeg me u ook bij deze gelegenheid te danken en te feliciteren.

Gezien nu alle VN-organisaties betrokken zijn, kunnen ze moeilijk een verschillende koers varen en is de kans op succes veel groter. In uitvoering van de VN 2030 agenda lanceert de ILO een Global Flagship Program om Social Protection Floors uit te bouwen in 21 landen met resultaatgerichte programma's. In de volgende 5 jaren zullen 130 miljoen mensen een betere toegang hebben tot sociale bescherming, einde 2030, 500 miljoen mensen.

Dit leidt ons naar het begin van mijn verhaal. Aan samenlevingen moet gebouwd worden, plaatselijk, regionaal, nationaal, internationaal. De weg van de mondiale instellingen loopt niet over rozen, het is een weg van mislukkingen en successen. Politici geven voortdurend de indruk dat zij alles wel oplossen in hun stad, hun regio, hun land. Het is onjuist het wereldgebeuren weg te duwen. En ja, de internationale instellingen bieden perspectieven, hun rol - soms gebrekkig - is onmisbaar en een noodzakelijk tegengewicht bijvoorbeeld om de geglobaliseerde economie sociaal in balans te brengen.

Ik wil eindigen met een citaat van ILO-DG Guy Ryder, dat u kan lezen. Hij vroeg mij gisteren u, professor Rik Coolaet te danken en te feliciteren voor uw gehele carrière en uw belangrijke

analyse en uw bijdrage aan de wetenschap en het internationaal beleid. Ik sluit me er graag bij aan en ik dank u. Guy Ryder: *“Decent Work can lift whole communities out of poverty and underpins human security and social peace... It is not just a goal – it is a driver of sustainable development”*.

Luc Cortebeeck, vicevoorzitter Internationale Arbeidsorganisatie, erevoorzitter ACV